

Viisi vuosikymmentä sitten Suomen itsenäisyys ja ~~sen~~ kansan olemassaolo joutuivat kuolemanvaaraan puna-armeijan hyökätessä rajojemme yli. Liedosta lienee kutsuttu sotapoluille arviolta n. 450⁻⁵⁰⁰ miestä, kun määrä suhteutetaan valtakunnan puolustusvoimiin, ja kuntamme silloiseen asukaslukuun, lisäksi muutama kymmen naisia vapaaehtoiselle lottakomennukselle. Lietolaiset kävivät sotansa Karjalan Kannaksella ja Itä-Karjalassa Äänislinnan, Karhumäen ja Maaselän kannaksen suunnilla. Heistä ~~76~~ jäi kotiinsa palaamatta, ^{pääosin} näistä yksi nainen. Moni ikääntyvä ^{invalidi} tuntee sotavamman sa nuortuvan Sodasta palaavien oli maksettava sotakorvaukset, asutettava siirtoväki ja jälleen rakennettava pienentynyt Suomi. Asuntoasiat ja perheen perustaminenkin olivat ajankohtaisia sekä nuorimmat ilman ammattia. Valvontakomission valaistu punalippu tummaa yötaivasta vasten korkealla Helsingin Tornin huipulla näytti silloisen opiskelijan silmissä varsin uhkaavalta. Muiden muassa talvisodan jälkeen perustettu Asevelijointi vaadittiin lakkauttamaan.

Kun oli sopeuduttu siviilielämään, aseveljeyden velvoite tunnettiin ensin eri joukko-osastojen tapaamisien yhteydessä. Monet aseveljet olivat sekä taloudellisen että henkisen tuen tarpeessa. Huomattiin, että tarvitaan laajempaa yhteistyötä yhteiskunnan huomion kiinnittämiseksi veteraanien vaikeuksiin. Perustettiin paikallisia yhdistyksiä, jotka v.64 perustivat Suomen Sotaveteraaniliiton, joskin jo 7 vuoden ajan oli ollut yhteistoimintaa. Samoihin aikoihin aloittivat maakunnalliset piirit toimintansa, Varsinais-Suomessa v.66.

Liedossa oli oltu hieman odottavalla kannalla. Aaro Punkari 10-vuotishistoriikissaan kertoo kuinka ensimmäinen yritys raukesi kiistaisen keskustelun jälkeen, kun samassa tilaisuudessa oli kahden liiton edustajat. 10.10.69 olleen lehti-ilmoituksen kutsusta saapui ¹⁹ (18) sotiemme veteraania Peruskoululle 19.10.69. Kokouksessa toimi puh.johtajana Aaro Punkari ja sihteerinä Risto Rinnevaara. Veteraanipiirin toiminnanjohtaja Verannon alustuksen jälkeen kokous päätti perustaa Liedon Veteraanit- nimisen yhdistyksen, jonka säännöiksi hyväksyttiin Sotaveteraaniliiton mallisäännöt. Puheenjohtajaksi valittiin Eero Kivistö ja muiksi hallituksen jäseniksi Risto Rinnevaara, Unto Toivonen, Asko Tammi, Tuomo Nieminen, Aaro Punkari, Toivo Nummenpää, Keijo Tervahartiala ja Hugo Kuusisto. Muut perustajajäsenet olivat Eino Perho, Toivo Ojala, Lauri Rousku, Mauno Nurmi, Toivo Vihervaara, Akseli Uusiora, Aarne Mäkeläinen, Eino Lempiäinen, Tauno Valonen ja Olavi Laaksonen. Tilintarkastajiksi valittiin Lauri Järventaus ja Touko Niemelä. Vastavalittu hallitus nimesi Risto Rinnevaaran sihteeriksi ja rahastonhoitajaksi. Lauri Järventaus oli myös sotaveteraani.

Yhdistyksen perustaminen oli hyvin huomioitu, sillä ensimmäisessä vuosikokouksessa 1.2.70 oli osanottajia jo 48 ja vuoden lopussa jäseniä 197.

Sodan aikana rintamasotilaitten omaksuma periaate: kaveria ei jätetä, synnytti Sotaveteraaniliiton jäsenyhdistyksineen. Periaateohjelman

Periaateohjelmansa mukaan liitto pyrkii toimimaan sotaveteraaneja yhdistävänä veljesjärjestönä arvoon, asemaan, maailmankatsomukseen ja sukupuoleen katsomatta. Liitto ei osallistu puoluepoliittiseen eikä sotilaalliseen toimintaan. Liitto pitää maanpuolustusvalmiuden kehittämistä välttämättömänä takeena alueellisen loukkaamattomuuden ja valtiollisen itsenäisyyden turvaamiseksi. Se pyrkii herättämään ja lujittamaan veteraanien yhteenkuuluvuutta ja yhteisvastuuhenkä sekä vakaumusta pyhien ja korkeiden kansallisten elämänarvojen kunnioittamiseen ja säilyttämiseen jälkipolville.

Näitä periaatteita soveltaen lähti toiminta Liedossa vilkkaasti alkuun. Olen joutunut runsauden pulaan, ^{ei voi} ~~mitään~~ ^{Kovin} kertoa (lyhyessä ajassa niin monista toimintamuodoista ja tapahtumista.

Kuntoutus on kai koko ajan ollut päällimmäisenä toiminta-ajatuksena. Sehän on sekä fyysistä että henkistä. Henkistä kuntouttamistahan on ~~kokoa~~ meidän toimintamme: virkistävää vanhojen kavereitten yhdessä oloa, aseveljen tukemista, paljon uudenkin aikaansaamista, viestin viemistä isänmaamme kohtalon hetkistä nykypäivän ihmiselle.

Toiminnan alkuaikoina ei pitkään aikaan päästy varsinaiseen ^{fyysiseen} kuntoutukseen. V-70 alettiin jakaa rintamatunnusta, joka on edellytyksenä tukemistoiminnalle. Kunta kustansi terveystarkastuksen veteraaneille v-72. Yhteiset saunaillat alkoivat seuraavana vuonna ensin Säästöpankin, myöhemmin myös Osuuspankin kerhotiloissa. Kiitokset näistä. Kesäisin toiminta on jatkunut omassa savusaunassa. Viiden vuoden ajan on tähän liittynyt kuntokerhotoiminta, joka Eero Alatalon, Fysikaalisen Hoitolaitoksen johtajan, vetämänä pitää jumppailtojaan. Ensimmäiset merkinnät kuntoutukseen pääsystä ovat vuodelta-77, jolloin mukaan on päässyt 6 veteraania. Seuraavana vuonna vain 3 jäsentä oli valtion varoin hoidossa ja sihteeri tuskitteli, ettei ole saatu aikaan kuin iso kasa kuntoutukseen pyrkivien papereita, kun ei näytä riittävän rahoja veteraaneille. V-82 oli menoarvioon varattu omia varoja 5000:-, jonka turvin jo 28 veljeä pääsi fysikaaliseen hoitoon. Suhtautuminen sotaveteraanien kuntoutukseen on vuosien kuluessa tullut paljon myönteisemmäksi. Viime vuonna 67 veteraania sai hoitoa paikallisissa laitoksissa ja 3:n veljen terveysmatkaa avustettiin aina Bulgariaan saakka. Tämän vuoden menoarviossa näkyy olevan jo 45000:- kuntoutukseen, joka summa arvioitiin saatavan kunnalta. Vastikään on alkanut kunnan avustama hammashuolto. Valtion varoin on vuosittain kuntoutettu viitisentoista jäsentä jossain kuntoutuslaitoksessa ja kymmenkunta avohoidossa, joka tietää n. 188000:- menoerää. Kallista hommaa, mutta muuten kyllä paikallaan, sillä kun miehet vanhenevat, vaivat ja vammat nuortuvat. Sotaveteraanien keski-ikä on pitkälti yli 70 vuotta.

Veteraanien muu toiminta on ollut monipuolista: siihen on sisältynyt vakavaa, juhlallista, talkootyötä, viihdettä ja mitä kaikkea ^{liian} ~~on~~ ollutkin, varojen keruuta myöten.

Vakavaan ja juhlalliseen puoleen ovat kuuluneet kunnia- ja lippuvartioiden sankarihaudalla ja eräissä juhlatilaisuuksissa. Viimeiseen iltahuutoon kutsutun veljen muistoa on kunnioitettu havuseppeleellä sinivalkoisin värein. Itsenäisyyspäivän ja Kansallisen Veteraanipäivän juhliin on otettu osaa lukuisasti. Talvisodan päättymispäivänä on tapana viettää ' Muistojen iltaa ' omassa keskuudessa. Syksyisin on ollut veteraanien kirkkopyhä, kevätpuolella korsutuvalla kinkerit ja kesällä on pyritty pitämään kenttähartauksilaisuus samassa maastossa.

Matkailtu on paljon. Sotaveteraanien liittojuhlilla on kuljettu aina Rovaniemeä ja Joensuuta myöten, puhumattakaan oman piirin kesäjuhlista. Viime vuosina on yhdessä reserviläisjärjestöjen kanssa suunnattu matka jollekin varuskuntapaikkakunnalle, kuten Upinniemi, Parola, Riihimäki ja viimeksi Niinisalo. Varsinkin alkuvuosina laivamatkat Ruotsiin olivat ohjelmassa , jopa useammankin kerran vuodessa. Suosiossa ovat niinikään teatterimatkat. Vierailut ja vastavierailut joittenkin oman maakuntamme veljesyhdistysten kanssa ovat olleet mieluisia.

Tuntuu, että talkootyöt ovat lietolaisten sotaveteraanien erikoisala. Korsutupamme ja savusaunamme parin hehtaarin pinta-^{o v a t}aloineen~~ovat~~ taanneet talkomiehille täystyöllisyyden rakentamisineen, kunnossapitoineen, polttopuitten hankkimisineen, on purettu useita rakennuksia ja siirretty saunan lämmikkeiksi, jälleen rakentamisineen, kun sauna on pariin kertaan palanut sekä alueen siistimisineen. Aina on innokkaita tekijöitä löytynyt, joskus oikein tungokseen asti.

Yhdistyksen naistoimikunta on aina mukana avustamassa tehtiinpä mitä hyvänsä. Mitä olisivat talkoopäivät ilman kahvi- ja lounastaukoja tai muut tilaisuudet ilman alkajaiskahvipöytää. Pitää edelleen paikkansa, että armeija marssii vatsallaan - varsinkin kun se vatsa on ajanmittaan hiukan pyöristynyt.

Hernerokan myynti Mikkelin markkinoilla Liedon torilla sekä joulujuhla pukkeineen, lahjoineen ja pyörähtelyineen kuuluvat vuosiohjelmaan.

Mainitsematta ovat vielä suuren suosion saaneet 10 lähiseudun sotaveteraaniiyhdistyksen yhdessä järjestämät iltamat. Niissä on aina ollut erinomainen ohjelma alkaen asiasta ja aatteesta, päättyen yhteiseen karkeloon.

Merkkivuosia täyttävälle jäsenelle onnittelujen ohella luovutetaan veteraanien pöytäviiri yhteenkuuluvuuden merkiksi. Joulun aikaan on eräitä veljiä muistettu tervehdyksellä ja pienellä paketilla.

Kun näin runsas toiminta pyörii vuosittain, se luonnollisesti vaatii myös rahaa. Sen hankinta edellyttää jatkuvasti vaivannäköä ja hyviä ideoita. Alkuvuosina tulot ja menot pyörivät siinä 1500:- markan paikkeilla. Varain hankkimiseksi suoritettiin viljan ja rahan keräyksiä ja niinsanottu romuralli oli tuottoisa. 10000:- tuloihin yllettiin viidessä vuodessa . Nykyisin menoarvio liikkuu 80-90000:- paikkeilla. Tämän on tehnyt mahdolliseksi

korsun ja savusaunan vuokraaminen ulkopuolisille ja ennen kaikkea kunnan myöntämä kuntoutusmääräraha. Jäsenmaksut ovat kivunneet alkuvuosien 5mk:sta nykyiseen 25 mk:aan, millä katetaan alle 10% menoista. Lahjoituksia on aina myös saatu ja aina on yritetty joitain muitakin keinoja.

Menoja kertyy kevyesti, kun taas niiden kurissa pitäminen on jo toinen juttu. Kuntoutuksen jälkeen pääasiallisia kuluja ovat korsun ja saunan kunnossapidosta ja hoidosta johtuvat, jäsen- ja lehtimaksut, retket ja matkat sekä juhlat ja kahvitukset.

Tässä yhteydessä lienee paikallaan ^{muistella} eräitä tärkeimpiä tapahtumia vuosien varrelta.

Yleishyödyllistä toimintaa harrastava Liedon Lions-klubi oli huomannut, että sotaveteraaneilta puuttuu oma lippu ja niin yhdistys joutui hienon ja arvokkaan huomion kohteeksi, kun se sai lahjaksi lipun, joka juhlallisesti vihittiin 24.3.74. Lipun vihkimisen suoritti kirkkoherra Niilo Mattila. Lippu on yhteisönsä ulkoinen, jäseniään yhdistävä tunnusmerkki ja suunnan osoittaja. Niin tämäkin lippu oli mukana jo saman vuoden kesäjuhlilla ja tänäänkin tässä juhlassa siniristilippumme ohella.

Yhdistykselle erittäin tärkeä ja onnellinen tapahtuma oli Naistoimikunnan perustaminen samana vuonna. Edellä jo tuli kuvattuakin toimikunnan saavutuksia ja välttämättömyyttä, mutta tuntekoot he vieläkin kaikkien veteraanien vilpittämän kiitollisuuden. Toimikunnan ensimmäinen puh.johtaja oli Kerttu Nieminen ja hänen lisäkseen virassa ovat toimineet Kerttu Muurinen, Maila Lähteenmäki, Elsi Rastas ja nykyisin Eila Hernelahti. Sihteerin paikalta löydämme Muurisen, Helmi Nummenpään ja Rastaaan jälkeen Irja Laaksosen. Rahastoa on uskollisesti alusta alkaen vartioinut Sylvi Tähtinen. Jäseniä oli alkuun vajaat kolmekymmentä, nykyään viitisenkymmentä.

Vuosikokouksessa 1975 hallitus esitti hankittavaksi n. 1ha:n suuruisen maa-alueen Nautelan Kukkarkosken läheltä, jonne rakennettaisiin omat tilat. Alueen omisti Lauri Nautela, sotaveteraani hänkin. Pian päästiinkin sopimukseen ja 15.p:nä maaliskuuta allekirjoitettiin vuokrasopimus 20 vuodeksi 1mk:n nimellisellä vuosivuokralla, joka sopimus laajennettiin ^u seuraavan vuoden tammikuussa koskemaan n. 2ha:n aluetta. Suoritettiin nopeasti hirsien, tukkien ja rahan keräys sekä rakennussuunnitelman laati rak.insinööri Pertti Kuusisto. Ripeän talkootyön tuloksena kohosi vähän takalinjojen esikuntakorsun tyyppinen hirsirakennus, joka kesäkuun 6.p:nä -76 voitiin vihkiä tarkoitukseensa juhla- ja menoin. Kenttähartaudessa puhui kirkkoherra Niilo Mattila, joka myös suoritti korsun vihkimisen. Oman taiteilijamme Sanelma Halosen esitettyä lausuntaa juhlapuheen piti piirin puh.johtaja Tuomas Liponkoski. Tilaisuudessa arvioitiin olleen puolisen tuhatta juhluvierasta.

Kun kerran rakentamisen alkuun oli päästy, kohosi seuraavana vuonna korsutuvan yläpuolella olevalle mäelle hirsinen savusauna. Sen vierellä sijaitsee luonnon lampi, jota laajentamalla saatiin oivallinen uimapaikka. Lauri Nautela osoitti edelleen erinomaista ymmärtämystä sotaveteraanien asialle ja niin koko alue saatiin ostaa omaksi erittäin edullisesti. Korsutuvasta ja savusaunasta onkin sittemmin tullut veteraanien toiminnan

painopisteen paikka. Kymmenen vuotta sitten korsutupa sai sisäänkäyntipäätyynsä kaunistukseksi taiteilija Pauli Sipposen tekemän freskotyyllisen maalauksen, joka esittää sodasta palaavaa sotilasta.

V-75 otettiin linja-autokuormallisen voimin osaa parinkymmenen tuhannen sotaveteraanin marssiin Helsingissä valtiovallan huomion kiinnittämiseksi veteraaniasioihin.

Jokseenkin tasan 10 vuotta sitten vietettiin kymmenvuotisjuhlia. Veteraanien kirkkopyhän jumalanpalveluksen jälkeen laskettiin havuseppele sankarihaudalle ja Karjalaan jääneiden muistomerkillä ja juhlia vietettiin yläasteen koululla, *tässä samassa paikassa*

V-80 vietettiin sankarihaudoilla tavallista juhlavampi muistohetki sepeleenlaskuin ja kirkonkellojen soitoin 40 vuotta aikaisemmin tapahtuneen ¹tavisodan päättymisen johdosta.

Viiden vuoden takaisia tärkeitä asioita olivat Lions-keräys "Punainen sulka" sotainvalidien ja -veteraanien hyväksi sekä yhdistyksen tulo rippikouluikään eli 15 vuotiaaksi. Kirkonkylään rakennettavasta vanhustentalosta varattiin 2,8%:n osuus mahdollisia asunnontarvitsijoita varten, mutta toistaiseksi halukasta muuttajaa ei ole löytynyt.

Pari vuotta sitten perustettiin rintamaveteraaniasiain neuvottelukunta, jossa edustettuina ovat kunta, terveyskeskus, sotainvalidit ja -veteraanit. Tätä kautta on syntynyt jatkuva yhteys päättäjiin.

Mieltämme lämmittävät rintamapalveluksen Tammenlehvätunnus, sotatoimien päättymispäivän eli huhtikuun 27. päivän julistaminen kansalliseksi veteraanipäiväksi ja yleiseksi liputuspäiväksi sekä Puolustusvoimain komentajan sanat: "Sotaveteraani on kansallisen työn ja kunnian käsite. Se ansaitsee olla arvonimistämme ensimmäinen".

Viime vuonna yhdistys hyväksyi uudet mallisäännöt ja muutti nimeään. Nyt se on Liedon Sotaveteraanit ry.

Veteraanien ja reserviläisjärjestöjen toimesta ja lahjavarojen turvin pystytettiin lietolaisten sotaanlähdön muistomerkki, "Veteraanikivi", Maamiesseuran talon, entisen Suojeluskunnan talon, läheisyyteen. Kivi paljastettiin viime vuoden Itsenäisyyspäivänä. Sen välittämä viesti juhluvieraille oli: "Olkoon se vapauden- ja itsenäisyystahdon kannustava sanoma nuoremmille polville veteraaneilta, jotka haluaisivat olla maamme viimeiset sotaveteraanit".

Jäsenmäärä pysytteli alkuvuosina 200:n tienoilla, rakennustouhujen ollessa kiivaimillaan, se nousi yli 300:n, siitä se on hiljalleen pudonnut 270 tienoille. Näin siitäkin huolimatta, että jo useana viime vuonna on toistakymmentä veljeä saanut kutsun viimeiseen iltahuutoon. Aina on myös ollut uusia tulijoita.

Suurimman taakan ja vastuun, mutta myös suurimman ansion saavat kantaa näin laajan toiminnan pyörittämisestä hallituksen jäsenet ja ennen kaikkea

6.
puh.johtaja. Ensimmäisen puh.johtajan, Eero Kivistön jälkeen virkaa on ansiokkaasti ja väsymättä hoitanut Aaro Tähtinen, varamiehinään ensin Tuomo Nieminen ja sitten Toivo Koli ja Aarre Hotokka. Sihteerin ja rahastonhoitajan tehtävät olivat pitkään samalla henkilöllä, aluksi Risto Rinnevaaralla, sittemmin Hugo Kuusistolla. Viime vuosina ^{toimet} ~~viest~~ on erotettu ja sihteerin tointa ovat hoitaneet Toivo Aalto ja tänä päivänä Urho Jalonen. Rahastoa ovat hallinneet Toivo Aalto ja nykyään Harry Höijärvi. Hallitukseen on vuosien kuluessa kuulunut 24 eri henkilöä. Kiinteistön hoitajina ovat eri aikoina olleet Toivo Nummenpää, ~~Jalmari Mattila~~ ja Lauri Tuominen.

Utteruudesta ja neuvokkuudesta palkitaan. Sotaveteraaniliitolla on oma ansiomerkkinsä, jota on kolmea eri luokkaa. Jäsenistöstämme vuosien mittaan pronssisen merkin on saanut 87 jäsentä, hopeaiseen on ylletty 27 kertaa ja kultaisen merkin ovat ansainneet Aaro Tähtinen, Hugo Kuusisto, Asko Tammi, Jaakko Honkaranta ja Tuomo Nieminen. Kunniajäseniksi on kutsuttu Toivo Nummenpää ja Tuomo Nieminen sekä Naistoimikunnasta Taimi Honkaranta. Suomen Valkoisen Ruusun ritarikunta on sotaveteraaniansioista palkinnut 1.lk:n ansiomitalilla kultaristein Aaro Tähtisen ja ansiomitalilla Juho Linna-suon, Olavi Laaksosen, Unto Toivosen ja Viljo Kurjen.

Veteraaniaate on peräisin ^{talvisodan} jälkeiseltä keväältä, "Aseveljeys, joka on solmittu taisteluissa, kuolema silmien edessä, pysyy kuolemaan asti", kuului erään silloisen veljesliiton tunnus. Yhtyisin lopuksi akateemikko Matti Kuusen ajatuksiin: " Miehet ja naiset, jotka sotavuosina ja Suomea jälleenrakennettaessa kantoivat raskaimman taakan, tietävät eläneensä arvokkaan elämän. Rivien harventuessa yhteen kuuluvuus tiivistyy. Tarvitsemme yhä konkreettisemmin toistemme tuen. Suomi tarvitsee tienviitakseen veteraanien elämänrohkeuden.

Laakso Säter.